

نظریه‌های یادگیری در بستر موقعیت‌های یاددهی-یادگیری

اشاره

شما تدریس را علم می‌دانید یا هنر؟ آیا این اندیشه را باور دارید که فعالیت معلم از جهتی شبیه به کاری است که هنرمند انجام می‌دهد؟ در اصل، معلم با دانش و مهارت و تبحر خویش، امکانات، فرصت‌ها، محدودیت‌ها و همهٔ مواردی را که بر فرایند یاددهی یادگیری مؤثرند، به نحوی در کنار هم می‌چیند که تدریس مؤثر را شکل دهد. نظر به اینکه در عصر کنونی موقعیت‌های آموزشی و یادگیری در حال تحول و به سمت مجازی شدن در حرکت هستند، برای اینکه معلم بتواند در ایفای نقش خود (هم در حیطه‌های آموزشی و هم حیطه‌های تربیتی) مؤثر عمل کند، یکی از مهم‌ترین نکاتی که باید با آن آشنا باشد، نظریه‌های یادگیری و ارتباط آن‌ها با موقعیت‌های مجازی است. در مقاله حاضر، نگارنده قصد دارد به برخی از نظریه‌های یادگیری و جلوه‌ها و مصداق‌های آن‌ها در موقعیت‌های مجازی گذری داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: نظریه‌های یادگیری، موقعیت‌های آموزش مجازی، تدریس

مقدمه

پداگوژی که علم یاددهی و یادگیری است، حاوی طیف وسیعی از راهبردهای آموزشی و نظریه‌های یادگیری برای تسهیل درگیری فکری دانش‌آموزان در یادگیری است. پداگوژی مطالعهٔ یادگیری در شرایط خاص است تا نظریهٔ مؤثر یادگیری را شکل دهد. راهبردهای آموزش مجازی به دنبال تدوین نظریه‌های مؤثر یادگیری در محیط‌هایی هستند که

از فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می‌کنند. در فرایند یادگیری و ارزیابی برنامه‌های آموزشی، بسیاری از آموزشگران در خصوص اینکه از کدام نظریه‌های یادگیری استفاده می‌کنند، آگاهی ندارند و بعضی از آموزشگران، برای راحتی، روش‌هایی آموزشی را که آموزشگران دیگر به کار گرفته‌اند دنبال می‌کنند و خلاقیتی در این زمینه از خود بروز نمی‌دهند. در حالت ایده‌آل، همهٔ آموزشگران باید قبل از شروع آموزش، با نظریه‌های یادگیری، به ویژه سه نظریهٔ رفتاری، شناختی و سازنده‌گرایی، آشنا باشند. این آگاهی باعث خواهد شد آن‌ها بیشتر از شیوه‌های تدریس مورد استفادهٔ خود آگاهی داشته باشند. آموزشگران باید یاد بگیرند چگونه در محیط مشارکتی و حمایتی آموزش دهند. بعضی از آموزشگران درس را به صورت سخنرانی ارائه می‌دهند تا جوانب موضوع را به طور یکسان پوشش دهد، اما وقت لازم برای بحث دربارهٔ سؤالات شاگردان را ندارند. نظریه‌های یادگیری جنبه‌های متفاوتی از فرایند یادگیری را بررسی می‌کنند و از این نظر برای آموزش مؤثر ضروری هستند. با پیچیدگی‌هایی که در سایهٔ یاددهی - یادگیری مجازی برای معلمان و دانش‌آموزان ایجاد شده است، ضرورت می‌یابد کاربردها و کمک‌های نظریه‌های یادگیری در این موقعیت‌ها بررسی شوند.

راهبردهای
آموزش مجازی
به دنبال تدوین
نظریه‌های مؤثر
یادگیری در
محیط‌هایی
هستند که از
فناوری اطلاعات و
ارتباطات استفاده
می‌کنند

نظریه‌های یادگیری و موقعیت‌های مجازی

۱. رفتارگرایی^۱: کلمه رفتار به نحوه عمل فرد در مقابل محرک‌ها اشاره دارد و رفتارگرایی مطالعه نحوه برخورد ارگانیسم با محرک محیطی است. پایه و اساس این نظریه بر ارتباط محرک و پاسخ استوار است. رفتارگرایی نظریه‌ای است که نقش محیط را در شکل‌دهی به رفتارها بررسی می‌کند و با ارائه تقویت و پاداش و تنبیه، رفتارها را شکل می‌دهد و تقویت یا خاموش می‌کند. طبق این نظریه، معلمان در موقعیت‌های مجازی باید برای ارتباط با دانش‌آموزان از امکاناتی استفاده کنند و چگونگی درگیری دانش‌آموزان با فعالیت‌های مجازی، ارتباط با یکدیگر و واکنش به محرک‌های ارائه شده در آموزش مجازی را نظارت و ارزیابی کنند.

۲. شناخت‌گرایی^۲: کلمه شناخت به پردازشی ذهنی اشاره دارد که در قالب درک اطلاعات، حل مسائل و درک محیط صورت می‌گیرد. شناخت‌گرایی مطالعه روان‌شناسی این موضوع است که چگونه ذهن به هنگام یادگیری، در مسیر پردازش اطلاعات و ایجاد دانش کار می‌کند. مطابق این نظریه، آموزش باید در جهت پردازش شناختی در همه موقعیت‌ها، از جمله در موقعیت‌های مجازی، حرکت کند. برای به‌کارگیری اصول شناخت‌گرایی

در موقعیت‌های مجازی، باید برنامه‌های آموزشی را به شکلی سازمان‌دهی کرد که فعل و انفعالات ذهنی فراگیرنده را درگیر سازد و اندیشه را به طور مداوم به کار گیرد. اخیراً با امکانات رایانه‌ای، شرایط ایجاد برنامه‌های تعاملی چندرسانه‌ای میسر شده است؛ به گونه‌ای که فعالیت فعال دانش‌آموزان را برانگیزد و مصداقی برای به‌کارگیری اصول نظریه شناختی در موقعیت‌های مجازی باشد.

۳. سازنده‌گرایی^۳ (ساختن‌گرایی): کلمه ساختن به فرایند ایجاد چیزی جدید اشاره دارد. ساختن‌گرایی بررسی نحوه ایجاد دانش از طریق ادغام دانش جدید با دانش قبلی است. سازنده‌گرایی به تلاش فعال یادگیرنده و ایجاد دانش و معنا از طرف او تأکید دارد. در ایجاد محتوای دوره‌های مجازی، معلمان باید در نظر بگیرند که چگونه دانش‌آموزان از طریق یکپارچه‌سازی دانش جدید با دانش موجود، دانش را می‌سازند. همچنین، با تکیه بر اصول این نظریه، می‌توان در موقعیت‌های مجازی امکان یادگیری منعطف را ایجاد کرد. همچنین دانش‌آموزان می‌توانند با تعامل پویا با هم‌تایان و آموزش‌گر خود، به خلق دانش اقدام کنند. موقعیت‌های مجازی جدید، امکانات بسیاری را در این خصوص ارائه داده‌اند.

ماهیت دوره‌های مجازی، باید تأثیرات فرهنگی بر تجربه یادگیری را در نظر گرفت و سعی کرد محتوای مناسب را سازمان‌دهی کرد.

۷. **یادگیری اجتماعی**^۸: نظریه یادگیری اجتماعی به نوعی از یادگیری اشاره دارد که به طور مستقیم از طریق ارتباط اجتماعی یا مشاهده رخدادهای اجتماعی ایجاد می‌شود. افرادی که در دوره‌های مجازی شرکت می‌کنند، این فرصت را دارند که به طور مستقیم از طریق ارتباط برخط در تعامل اجتماعی با دیگران یاد بگیرند.

۸. **نظریه فعالیت**^۹: نظریه فعالیت به نوعی از یادگیری اشاره دارد که حاصل درک خود فعالیت، دلایل انجام و نتایج و انتظارات آن فعالیت است. از نظریه فعالیت می‌توان به روش‌های بسیاری در دوره‌های مجازی استفاده کرد. از جمله اینکه با بهره‌گیری از امکانات فناوریانه شرایطی را فراهم کرد که فرد به طور خودگردان در فعالیت‌ها شرکت جوید، اهداف خود را تنظیم کند، روش‌های خود را انتخاب و آموخته‌های خود را ارزیابی کند.

جمع‌بندی

یکی از مهم‌ترین شرایطی که معلمان برای توفیق در موقعیت‌های مجازی جدید به آن نیاز دارند، آگاهی از نظریه‌های یادگیری و توان به‌کارگیری آن‌ها در این موقعیت‌هاست؛ نظریه‌هایی از جمله رفتارگرایی، شناخت‌گرایی، سازنده‌گرایی، یادگیری اجتماعی، نظریه فعالیت، ارتباط‌گرایی، یادگیری اجتماعی، و نظریه فرهنگی - تاریخی، از این موارد هستند. چنانچه آموزشگر از امکانات موقعیت‌های مجازی جدید و اصول این نظریه‌های یادگیری، آگاه باشد، می‌تواند به خوبی فرصت‌های جدید و اصول این نظریه‌ها را هماهنگ با هم به‌کار بگیرد و فرصت‌های جدیدی برای یادگیری ایجاد کند.

* پی‌نوشت‌ها

1. Behaviorism
2. Cognitivism
3. Constructivism
4. Connectivism
5. Vygotsky
6. Experiential Learning
7. Cultural-Historical Theory
8. Social Learning Theory
9. Activity Theory

۴. **ارتباط‌گرایی**^۴: کلمه ارتباط به فرایند پیوستن یک یا چند چیز با هم، به منظور ایجاد چیزی متفاوت، اشاره دارد. ارتباط‌گرایی مطالعه تعامل است که زمانی اتفاق می‌افتد که افراد با یکدیگر روبه‌رو شوند. ارتباط‌گرایی به مفهوم منطقه جانبی رشد **ویگوتسکی**^۵ مربوط است. ارتباط‌گرایی بر تعامل و ارتباط افراد با یکدیگر در جریان آموزش و یادگیری تأکید دارد. آموزشگرانی که در تدوین دوره‌های مجازی شرکت دارند، باید به تعاملاتی که انتظار دارند دانش‌آموز با سایر دانش‌آموزان در این دوره داشته باشد، توجه بیشتری داشته باشند.

۵. **یادگیری تجربی**^۶: تجربه، دانش یا مهارتی است که از طریق مشارکت فعال یا قرار گرفتن در معرض یک رویداد به دست می‌آید. یادگیری تجربی به نوعی از یادگیری اشاره دارد که از انجام کاری به دست می‌آید. نظریه یادگیری تجربی بر این نکته تأکید دارد که افراد از طریق تجربه‌های خود می‌آموزند و بر این اساس، برگزارکنندگان دوره‌های مجازی ممکن است چندین ارزیابی برخط و آزمون کوتاه برای بازبینی مجدد محتوا ترتیب دهند تا برای یادگیرندگان، فرصتی برای یادگیری از اشتباهاتشان فراهم کنند.

۶. **نظریه فرهنگی - تاریخی**^۷: نظریه یادگیری فرهنگی-تاریخی، تأثیر رویدادهای گذشته و تأثیرات فرهنگی را بر تجربه‌های یادگیری بررسی می‌کند. نظریه فرهنگی - تاریخی، یادگیری را در یک بستر فرهنگی و تاریخی مورد بحث قرار می‌دهد. با توجه به گسترده بودن

ساختن‌گرایی
بررسی نحوه ایجاد
دانش از طریق
ادغام دانش جدید
با دانش قبلی
است